

V torek, četrtek in soboto
izhaja in velja v Mari-
boru brez pošiljanja na
dom za vse leto 8 gl. — k.
za pol leta . . . 4 „ — „
za četrt leta . . . 2 „ 20 „

Po pošti:
Za vse leto 10 gl. — k.
za pol leta . . . 5 „ — „
za četrt leta 2 „ 60 „

Vredniti in opraviti so
je na stolnem trgu (Bom-
platz) hišna št. 184.

SLOVENSKI NAROD.

Oznaila:
Za navadno dvostopno
vrsto se plačuje
6 kr., če se tiska 1krat,
5 kr., če se tiska 2krat,
4 kr., če se tiska 3krat.
Veče posmenke se pla-
čuje po prostoru.

Za vsak tisk je plačati
kolek (stempel) za 30 k.

Rokopisi se ne vračajo,
dopisi naj se blagovoljno
frankujejo.

Št. 17.

V Mariboru 9. maja 1868.

Tečaj I.

✓ Neposredne volitve.

Zadnje pretekle dni smo zopet brali, da poslanci le slabo obiskujejo seje državnega zbora. Razum družih ljudi je to zapazil tudi gospod predsednik Blagatinšek-Kaiserfeld nedavno pri volitvi necega odbora, pri kateri sta oddala svoje volilne liste le 102 državna poslanca, med tem ko mu jih obeta najnovejša avstrijska ustava v §. 6 skoraj še enkrat toliko t. j. 203 izročiti pod njegov zvonec. Gosp. predsednik je toraj opominjal gospode poslance, naj nobeden ne odide, vsaj teh, kar jih je prišlo, da bi zbornica sklepati zamogla.

Tudi občinstvo iz galerij izostaja. V Gradcu in Ljubljani nima galerijsko občinstvo in njegovo mnenje nobene veljave ali pravice; v Gradcu strogo zavrne gospod deželni glavar Gleispach že vsaki posamezni živiočle, posebno če velja slovenskemu poslancu; v Ljubljani smo še kaj burnejšega doživeli; še nam po glavi šumi pridevek „polnischer Landtag“ (poljski deželni zbor), s katerim je deželni glavar gospod Wurzbach za časa, kakor je rekel, samo „živio“-kličečo galerijo počastil, ter jej vrata pokazal. Vse drugače je to pri državnem zboru na Dunaji, kjer je glasna pohvala in vikanje galerijsko k dobri postavi in njeni pravi veljavi skoraj tako potrebno, kakor absolutna večina poslanskih glasov. In vendar bi zdaj zastoj govornik državnega zbora hrepenel po pohvali občinstva, in tudi absolutna večina toliko da je. Ali so opušale poslancem, po dolgem vstajanju in sejanju njih parlamentarne moči, ali je vladarija res težavnejša, kakor je to videti pri prvi sladki skušnji, ali so si pridobili posamezni poslanci in ministri že toliko zaupanja med seboj, da si vsakteri misli: E, to postavo bodo že moji tovarši opravili, ali pa so si gg. poslanci pri večih rečeh svoj okus tako opalili, da se jim zdaj že državni zbor preveč „Landtag“ zdi: vsega tega ne vemo, pa tudi ne bomo preiskovali. Mi po svoji dolžnosti le registrujemo: Državnega zbora seje so bile zadnje čase slabo obiskane, dasiravno je bil g. predsednik Blagatinšek-Kaiserfeld iz odborov dobil nekatere predmete za dnevni red, ki bi bili pri navadnih okoliščinah zelo mikali in vabili.

Da bi se gg. poslanci preveč ne privadili izostajati od sej, posebno pa, da bi jih pri „dobri volji“ obdržal, ali kakor pravi „Telegr.“, da bi jim očesa obrnil od velike vsote, za katero gre, stopil je g. minister Giskra pred zbornico. „Dobro voljo“ državnega zbora bo sedajno ministerstvo v prihodnjih dneh živo potrebovalo; stavili bodo namreč, kakor je znano, zadnji dasiravno ne najmanjši podpisni križec pod račun za pogodbo Ogrsko in tu bo

poslancem dobre volje treba. Po navadni razsodbi bo težko dobro voljo vzbuditi in dobre volje biti, pa zadovoliti ministerstvu in ljudstvu, katero prvo hiše le še več davkov, drugo pa se jih na vse žile vstavlja, pa ima ljudi, ki znajo več ko hruške peč. Parlamentarni minister je toraj predložil v seji od 5. t. m. osnovo postave o neposrednih volitvah za hišo poslancev državnega zbora; t. j. postave, po kateri si bo vlada neposredno iz ljudstva jemala poslancev in jih posajala v državni zbor, ko bi se kak deželni zbor ali posamezen oddelek njegov branil lotiti se zaukazanih volitev, ali pa morebiti celo pridržal svoje ljudi doma, če so tudi že bili kedaj v državni zbor izvoljeni in so v njem študirali višo politiko; da bo ta osnova dvojno ali prav za prav trojno svojo nalogo dosegla, posebno pa da privabi poslance k zborom in jim povrne dobro voljo, vsaj za toliko časa, dokler je potrebna ministrom, je očitno iz veselja, s katerim se je Giskrov predlog v zbornici sprejel.

Postava o neposrednih volitvah za državnega zbora niže hiše je novo poglavje velikega pričakovanega avstrijskega Korana, po čegar dokončanju se bo zgodovinsko velelo: V ogenj z vseni drugimi listinami, patenti, diplomami in manifesti. V našem Koranu je vsa svoboda; kar je zapisane svobode kje drugje, ali se s Koranom sklada; potem je odveč; ali pa se z njim ne sklada, potem je nevarna: v ogenj z njo! K tem poglavji se še vrnemo.

Tudi galerije se bodo zopet napolnile in morebiti si že pripravljajo nekteri tudi svoje lojene ofrinjke, da jih pri vgodni priliki postavijo na okna. Za vse to bo skrbelo poslušno in postrežno časnikarstvo.

Stara „Pr.“ že išče galerijskega občinstva in razklada v 126. št. od 7. t. m., „da je važnost imenovane osnove večja, kakor je to videti na prvi pogled; površno pogledana se vidi ta naprava („massregel“ pravi „Pr.“) le podporna; po svojem jedru in bistvu pa ima načelno važnost; odsihmal ne more parlamentarični „Krvotok“ v državnem trupu več obtičati; zdaj so sicer vse dežele v drž. zboru zastopane, ali ko bi se kedaj narodnim prenapetjem (sém pes taco molí!) posrečilo, da bi volitvo v državni zbor branili po večini iz vseh kotov nabrani; preskrbela je ta postava, kaj se ima storiti, da se ne bo o najvažnejših deželnih zadevah brez deželnega sodelovanja sklepalo.“ Kako lažnjivi in hinavski so podporki, tega galerija in spe ne bo čutila, da narod moravski-česki ni zastopan, tega dunajska teoretična svobodomiselnost ne pusti veljati, da je narod slovenski „zastopan“ proti svoji volji

Listek.

Pismo iz Halož.

Glasovita vinska sruga završka, pridobilši si že davno med štirskimi vini častno ime po prijetnem in milem okusu, primerni moči, a posebno potem, ko hitro dozori po naravnem razvoju, vabi kupce iz nemškega Štirskega, Koroškega, Kranjskega, Trsta, vsaj celo iz Avstrijskega, ter daja povod, ka gospoda željno seže po najlepših goricah završkih.*) Tega vina se obilno spravlja v podzemeljske prostore ptujske, ter služi za maslo slabjemu blagu. V ožem pomenu se šteje k završkim vinom, med kterimi najzlašji vence nosi turščan, razve završkega okraja tudi kaplja cureča z vinskih točih v Brezovci in Gruškovič barbarske župnikovine, mejo dela potok Bela, valeča se v Dravo pri Borlu; v širšem zmislu pa seže zavrčan do Leskovca; kupci in barantači namreč radi kršćujo na to ime, sme se tedaj reči, vinogradi med Belo in Psičino rode završko vino druge vrste, čeravno nekteri nižji in obilno z lipovščino nasajeni ne ponujajo slavnemu imenu sevsema primernega blaga. Kar je više proti Podlehniku in okoli njega, donaša zlasti na zvišenih bregovih jedno ter krepko vino, dalje proti sv. Janžu, Góri, Najšpergu, Makolam do Laporja, premaguje nekoliko kiselina, če ni izvrstna vinska letina in posebno izbran nasad; teh gornjih okolic vina se ponavladno pravijo haloška. Niže Zavrča nad Križevljani in pri sv. Barbari na Hrvaškem tudi popušča na dobroti razmerno proti zavrčanu, češ, ka je temu kriv menje plemenit trs, ter včasih prezgodnja berba; k tem bregovom rozgo ovenčanin se se šteje Voče, Višnica in Cvetlin, a vse vinske gorice soče v zemlje- ali bregopisni zvezi počeniš od Vinice, dobro uro niže Zavrča do Laporja blizu Poličan in južne železnice, imajo po pravem obeno in starinsko ime Haloze, kterim je oziroma na lozino kapljo dični načelnik Zavrč, v nemških listinah se bere Qua-

losse, nemška ali bolje nemškutarska usta ne vedoča prestaviti davnega imena priškrtnola so je svojemu jeziku prilično v Kalles, Kolos. Starinska beseda Haloze ima za podlogo koreniko loz-a, kar pomeni log in rozgo, srbski: vinova loza, in prednik ha, primeri rodovinski hišni imeni v Halozah na Belem, Hadanec in Hadanjko iz prednika ha, korenike dan-dača, davek in končnice ee, ko, srbski davek dača, strsl. dančniku-danjko. Danjko je ime slovenskega krivopisca, ki pa je Slovencem hrbet obrnil, ko se mu je bilo krivopisje obsodilo. Prekmurski in madjarski samostav határ-kotarmaja okraj iz ha-ko in tar-tor; madj. hamar-brzo, iz ha-mar, maran-skoro, slov. maren, marljiv. Taki predniki: ha-, ka-, ko-, itd. dajajo neko krepkost in večjo važnost besedi sami: Kaniža, kaluža, kavran, komar. Haloški okraj pridelava gotovo več vina, nego kterokoli vinska okolica na slov. Štirskem, in sicer ponavladno dobrega, le včasih srednjega, zato smo ponosni mi Haložani na trsov sad in skrbeti nam je, da ohranimo jasni glas približnih in daljnih kupcev.

Na podnožji slavnoznanih završkih vinogradov proti zahodu tikoma kraj Drave pri vtoku Bele, štrli starinski grad Borl, ki ima za sebo na desni strani cerkev sv. Ane v Velikem vrhu, na levi pa cerkev device Marije više župne cerkve završke, kakor dve častni stražnici krščanske omike na meji štirške zemlje, toda ne, kakor se je drznil povedati g. F. R., na skrajni granici Nemškega, kteri zleženik na slov. Štirskem bi mogel toliko bedast, slep in gluh biti, da ne bi vedel, ka naše Haloze nikoli niso bile na Nemškem, kaj takega le hudoba ali prazna nadutost zamore belesnoti. — Borl, po nemškem Ankenstein, najbrže skrajšano iz borilo (primeri osobno ime Borilo Radičević, Spomenici srbski od Pučica) in to iz osnove bor, ker taki gradovi poleg povečih vod so bili borila in branila zoper divjake, kakor so bili Madjarji in pozneje Turki, radi hodeči za vodami, kar med drugimi tudi sve-doči zid proti Turkom postavljen više Ruš. Trden grad okrožen obzidjem bil je nevaren uraz sovražniku zlasti Borl, ki ima strmino proti jugu, na

*) Završko vino je dobilo v pariški razstavi prvo darilo med štirskimi vini.

in korist, da se sklepa že več let o najvažnejših zadevah vseh dežel brez njihovega sodelovanja vse to jest faktum, po katerem galerija in spe ne vpraša.

Da pridejo deželni zbori s svojim dokaj lepim področjem ob vso veljavo, in da konečno celo vsahnejo, ali kakor pravi „Pr.“ da obdrže le še svoj glavni in bistveni namen, namreč volitve v državni zbor, to bo gotovo le voda na centralistično-dualistične dunajske mlino; kar bo pa veljalo največje veselje, je to, da je badalo nove postavbe obrnjeno proti poštenu slovanški opoziciji in da se v kratkem v državnega zbora jezik in prostore prestavijo dunajskega „Figaro“ šale doviti, zabavljivke in hujskanje proti raznim slovanskim narodom. Kaj takega že ni bilo, kar so iz državnega zbora odšli vrli bratje Čehi, ker niso hoteli ptujem igralcem kulis(ov) zastavljati.

Narodno gospodarstvo.

Kupčijske in obrtnijske zbornice.

Sljedeče je področje kupčijskih zbornic po osnovi postave, katero je vlada predložila državnemu zboru:

Kupčijskih zbornic delokrog (okrajina) ostane začasno, kakoršen je bil do zdaj; torej bode imela n. pr. Kranjska kakor do zdaj svojo kupčijsko zbornico za celo deželo v Ljubljani, Koroska v Celovcu, Štajarska v Gradcu in Ljubnem itd. Pomnožilo pa se jim bo dosedajno področje. Zbornice se bodo posvetovale o vseh željah in nasvetih, kateri se tičejo kupčije in obrtnije; uradnjam bodo naznanjale svoje skušnje in nasvete o potrebah kupčije in obrtnije, v pretres bodo jemale osnove postav, ki segajo v kupčijsko in obrtnijsko življenje, in svoje mnenje naznanjale pri napravah javnih zavodov, katerih namen je pospeševati korist kupčije in obrtnije; paziti na kupčijske in obrtnijske šole; zagotovljen jim je neki vpliv pri napravljanji t. i. sol. — Razum tega vpisujejo kupčijske zbornice imenik vseh oseb, ktere imajo volilno pravico za dotično kupčijsko in obrtnijsko zbornico; one vpisujejo marke in oblike obrtnijskih izdelkov in skrbé za arhive v to potrebne in predpisane; one spisujejo zaporedne zapise protokolovanih kupcev (kupčijskih firm) in zapise vseh drugih obrtnijskih, kupčijskih in prometnih početij, zapise vseh denarstvenih in kreditnih zavodov, kar jih je v dotičnem zborničnem okraji; one zapisujejo vse številke spadajoče v kupčijsko in obrtnijsko državopisje (statistiko); one preskušajo (izprašujejo) svojega okraja kupčijske pogajalce (srednjike za blago, gotovino in menjice); one izpričujejo kupčijske navade; one razsojajo razprtije v kupčijskih in obrtnijskih zadevah.

Brodarstvena pogodba z Anglijo.

Ob enem z anglejsko-avstrijsko colno in kupčijsko pogodbo, ki pa do zdaj še ni podpisana in ministerstvu, državnemu zboru in častnikarstvu v lase sili, sklenila in podpisala se je nedavno tudi brodarstvena pogodba z Anglijo. Pogodba ima 7 poglavij, ktera bistveno sledeča določajo: 1. poglavje pripozna anglijskim ladijam in blagu, s katerim so obložene, enake pravice z domačimi ladjami in naloženim domačim blagom po vsem avstrijskem ozemlju, brez ozira na to, od kod dohajajo in kam jadrijo; enake pravice ustanovlja tudi avstrijskemu brodogradu v Angliji. Poglavje 2. razteguje veljavo teh pravic tudi na anglijska posestva in naselstva izvan Evrope; gledé anglijskih obrežij le toliko, kolikor so tudi ptujemu brodogradu odprta ali se še kedaj odpró. Taka anglijska naselstva so: anglijska Indija, Ceylon, brdo dobrega upanja, Sv. Lucija in Viktorija. Pogl. 3. ko bi se brod razrušil ali se mu pripetila drugačna nezgoda na obrežji sopogojnika, imajo se mornarji, popotniki in naklada z domačimi enako čuvati in varovati gledé oseb kakor lastnine; tudi stroški za otetbo niso jednemu več nego družemu. Oteto blago je colnine prosto, dokler ne gre v rabo; v potrebi je gospo-

darju kupčijske ladije tudi dovoljeno nekoliko naloženega in rešenega blaga za silne stroške poprodati, ako se pri prodaji le drži postavnih predpisov. Pogl. 4. Krajna gosposka ima iti z vsemi postavnimi pripomočki na roko konsulu, ki uraduje v deželi sopogojnika, ako potrebuje te pomoči za to, da zopet vlovi ubežnega mornarja. Pogl. 5. Brodnina in pristavina se ima odmerjati po pismih, v katerih domača oblastnjaja potrjuje veličino ladijnih prostorov. Vsled pogl. 6. velja ta pogodba začasno do konca 1877 leta. Pogl. 7. določuje način pritrdbe.

Promet avstrijskega blaga 1867. leta. Vrednost prometa z blagom po avstrijskih colnih deželah po odbiti vrednosti izvožene in dovožene zlahtne kovine, srebrnine in latine je znašal leta 1867 in sicer dovoženega blaga: 276.280.314 gl., leta 1866 le 208.686.806; izvoženega blaga 400.858.568 gl. mimo 326.347.068 leta 1866. Za 124.578.254 gl. se je toraj leta 1867 blaga več izvozilo, kakor dopeljalo. To je posebno pripisati žitu, kar se ga je drugo polovico leta čez navado izvozilo.

Vrednost kmetijskih pridelkov v Avstriji je znašala leta 1866 blezo 1950 milj. gold. Pri bogati žetvi in visoki ceni se je zvišala vrednost kmetijskih pridelkov leta 1867 skoraj na 2400 milj. gold.; 52,5% tega blaga se je pridelalo v Ogrski in njenih pridruženih deželah.

Dopisi.

Iz Ljubljane. 7. maja. Ni dolgo, kar je skrbna in neutrudljiva prijateljica slovenskega naroda „Laibacher Zeitung“ domačim mestnim odbornikom očitala, da niso nič storili za razširjenje domačega jezika v glavni šoli pri sv. Jakobu, kjer je bila najlepša prilika, dr. Bleiweisov učni načrt zaradi slovenščine uresničiti. Ali kaj se zgodi? — Cela vrsta starišev, kateri svoja deteta k sv. Jakobu v šolo pošiljajo, dajo z lastnimi podpisi potrjeni razglas v „Laibacherici“ natisniti, da so z osnovo šole in z napredkom svojih detet v slovenščini in nemščini zadovoljni. — Toda tetka si vé pomagati — kar na mah zasučé drugam plašč, ter v novem „eingesendet“ kvasi, da v ovem razglasu podpisani stariši niso zmožni razsojevati o dovoljnem šolskem napredku svojih detet, ter se še celo drzne, sposobnost izvrstnega učitelja g. Pr. in g. kateheta R. sumičiti! „L. Z.“ bi rada narodne Ljubljancane prevetila, da sedajna večina mestnih odbornikov ni narodna, da se ona za pravice in napredek slovenskega naroda ne briga. Iz tega namena tudi očita domačim mestnim odbornikom, da niso oni nič storili za vpeljavo slovenskega službenega jezika pri mestni gosposki. — Dobro naj si zapomenuje mestni odbor to očitane nemškutarskih nasprotnikov. — Kakovi hrup bi bila „L. Z.“ zagnala, ako bi se bil slovenski jezik na kvap v urade mestne gosposke vpeljal! — Večina mestnih uradnikov bi ne bila zmožna v slovenskem jeziku svoje službe opravljati, treba bi bilo toraj mnogo družih uradnikov poiskati, stare pa v pokoj deti. Tako je pač ravnal dunajska vlada s tujimi uradniki v deželah ogrske krone, Ljubljanski mestni odbor ima več srca za mestne uradnike. — Ker se „A. Z.“ šteje med liberalne dualistično-ustavne časnike, morala bi ona §. 19. jednako vsem drugim §§. dualistične ustave na vse strani v časti imeti. — Kako more tedaj „L. Z.“ o tem molčati, da se v c. kr. urade ne vpelje slovenski jezik, kar gotovo ni nič manj potrebno, kakor pri mestni gosposki!

Ali ona dobro zna, da je mnogo uradnikov v cesarskih službah na Kranjskem in celó več drago plačanih c. kr. vodjev in predsednikov v naši deželi, kateri slovenskega jezika ne umejo ter se tudi za-nj ne brigajo, dasi jim ravno slovenski kruhek dobro diši. Zakaj „L. Z.“ ne zgrabi deželne glavarja, zakaj ne predsednika c. kr. deželne sodnje, zakaj ne vodja c. kr. finančnega reditelstva itd., ker nijeden teh gospodov še ni nič storil za vpeljavo slovenskega jezika pri njim podložnih c. kr. gosposkah?! Kaj ne da, tetka, ti gospodje so tvoji pokrovitelji, tvoje pribežališče in zavetje pred nekulturnimi Slovenci! Tem gospodom moraš hvaležna biti, ne pečaje se za to,

nasprotni strani pa šumeče valove deroče Drave. Nemška beseda „Ankenstein“ se naslanja na ἀγκών-ὄγκος v prvem pomenu ovinek, v drugem pa vzvišenost, štrlina, tedaj štrleča pečina, kar je še dendenejšnji; laško mesto Ankon je istega izvora. Ko je 1199. l. Miroslav Ptujski na dravskem polju Borlu nasproti Madjarje potolkel velikonočno nedeljo, bil je že Borl trden grad v posestvu plemenite rodovnice Borske („von Ankenstein“). 1481. l. je velel kralj Matjaž grad razrušiti, v 16. stoletju so ga spet ponovili. Grof Juri Miroslav pl. Sauer Borski je dal 1674. l. sezidati prostorno grajsko kapelo, viteško zbornico in grajska vrata, ktera je ukazal podreti sedanji grajski škaf grof Gundaker, pl. Wurmbrand-Stuppach. Pri tej priliki prašamo g. F. R., odkod je zvedel, ka je grajska kapela bila župna cerkev, dokler barbarska ni bila postavljena? Nam je le toliko znano, ka je one dobe kapela sv. Katreje bila župna cerkev in okolišče pokojišče do 1818. l. Borska grajsčina je imela do 1850. l. razve državljanske sodniške oblasti nad svojimi podložniki deželno sodništvo in politički okraj čez 24 občin, ter ima pravico podelivati župo sv. Barbare v Haložah in Leskovec.

Na glasu so prostorne pivnice*) pod gradom, kamor se je prvlje zvažala in shranjevala v velike sode vinska desetina in grajskih gorice pridelek, znašajoč v premeru 90—100 štrtinjakov blage srage na leto; omeniti je vredno velikanski sod, ki drži 465 veder ali 93 polovnjakov; napravil ga je varaždinski sodar Adam 1853. l., gotovo največji pučal na slovenskem Štírskem.

Tem dopisom hočem tale predmet naznaniti: Lani sta dva gospoda, K. in B. kupila večidel graščinskega branja na trsu, ter v najem vzela skoro vse grajske pivnice in pa sode, med kterimi je tudi omenjeni velikan. Trobilo se je zaprva, ka kanita delati penino; napravljali so velikanske kadi držeče po dvajsti polovnjakov, voda se je v obilnosti iz Drave navažala za to, da bi greta voda nove kadi pripravne storila za grozde; potle se je glas raz-

našal, ka rečena gospoda hočeta v petih ali šestih tednih iz novega vina napraviti staro s tem namreč, ka dasta moštovi obilno toplote za popolno dovreje, kakor je v novejši dobi navada na Francozskem, kjer imajo poveči vinogradniki dvoje bire pivnice; prva je tako uravnana, da se kurilom stanovitna toplota dotle zdržava, dokler vino popolnoma ne sevre, potle ne imajoče nikake vrelné snove v sebi spravi se v hladno pivnico. Toda vse to ni bila druga, nego pesek v oči, a v Borlu je nastala vinska tvornica, ne smem je imenovati viarnica, vozataj za vodo je bil najet in z njim pogojena vozina po štrtinjaku, da vozi iz Drave tekočino, kar je več tednov marljivo vršil; neka druga primes se je skrbno dovažala v zabojih po železnici do mariborskega kolodvora, odonod pa s konji v Borl, na ptujski kolodvor menda zato ne, ka se ne bi bilo pozvedelo, kaj in kako, ter ne nastala halobuka. Dim se je vzdigal iz tvornice več mesecov, in ni še predolgo, kar je spreminol. Grajščinskemu sodarju je bil pristop dovoljen v to skrivnost, toda ne sme besede zinoti o teh dravsko-sladkornih čudežih, drugi pa nikdor menda po pravem ne vé načina, kako se je tolika množina vina stvorila. Kupljeno branje je znašalo po preračunu 32 ali 42 štrtinjakov vina, in iz teh se pomnožilo daleč preko 100 štrtinjakov, pravi se, do 180, ker velika posoda je vsa polna. Delo je dognano, kleti polne, blago, ktero so predrzneži in prokšenjaki krstili na ime dravsko vino, na prodaj in ponudbo in sicer z naslovom završko in nektero ljutomersko. Verjamejo, ka v bližini se ne da, nikdor zavoditi, ali kakor bedasti kalin sestni na lepek, ker reč je veudar prece razglašena, pa v daljini se o tem beseda ne vé, tedaj lahko premamiti imeni: završko, ljutomersko vino, kar bi naravnemu in pravičnemu blagu grozenski kvar bil, in to je edini vzrok, ka se je ta prigodba naznanila. Hološkim gričem in holmičem daja vsemožni tvorničar primerni blagoslov, in mati priroda toliko streže, ka ni treba množilnih strojev in kvarilnih umetnosti.

*) Pivnica je podzemeljska zidana klet.

ali njim ima slovenski narod tudi za kaj hvaležen biti ali ne. — Mestnemu odboru pa vendar očitaš, da se ni slovenski jezik v urade mestne gosposke vpeljal, za to ti pa prav nič ni, da se županom po kmetih nemški dopisi in pozivi pošiljajo. — Le volilci sedajne večine mestnih odbornikov imajo pravico svojim odbornikom to očitati, ter se tudi le od narodnih odbornikov morejo nadjeti vpeljave domačega jezika pri mestni gosposki, nikakor pa ne od kandidatov, katere „L. Z.“ na vse kriplje priporoča. — „L. Z.“ se v svojem „eingesendet“ tudi ni mogla zdržati, da bi ne mahnila po nekdanjih popotnikih k narodopisni razstavi v Moskvo in zasmehovati Slovence, kateri bi znali še zahtevati, da naj bi se slovenska mladež v šoli tudi ruskega jezika vadila. — Zakaj „L. Z.“ ne odgovarja Nemcem v „Reichn“ da naj se nikar ruskega jezika ne uče? — Saj jej je vendar gotovo znano, da Nemci ne prezirajo ruskega jezika, dobro vedši, da je znanje tega jezika vsakemu neobhodno potrebno, kdor hoče z ruskim narodom tržiti ali v kakem si bodi poslu občestvovati. — Leta 1865. je prišla v tretjem natisu ruska slovnica prof. Pav. Fuchs-a v Frankfurth-u na Mohanu na svitlo, najgotovješi dokaz, kako umejo Nemci korist in potrebo znanja ruskega jezika ceniti. — Koliko Nemcev se je že na Ruskem vdomačilo! — S praznim žepom in lačnim trebuhom so na Rusko priromali, ali sedaj so pa nekteri bogati, da sami ne vedo kako. — Ali se morebiti Slovencem vsem doma tako dobro godi, da ni treba nobenemu kruha po svetu iskati? — Če pa kdo hoče ali mora po svetu kruha iskati, ali se mu ni treba jezika naroda priučiti, med katerim misli živeti ali za vedno ostati. — Nikdar še ni „L. Z.“ napadlo, Slovencem nemški, taljanski ali francoski jezik grajati, zakaj pa nam ona graja ruski? Mar zarad tega, ker je ruski jezik slovenskemu tako močno podoben, da se ga Slovenci lahko privadi, kakor kterelega družega si bodi? — Ali morebiti Slovencem ni na prosto voljo dano, med Rusi, Nemci, Taljani itd. kruha iskat? — Če je pa to Slovencem dovoljeno, se jim pa tudi nesmejo nobene zapreke delati ruski jezik se priučiti, ter pravično bi bilo, da bi se slovenska mladež v šoli ravno tako ruski jezik učila, kakor se uči nemški, taljanski, francoski. Lehkeje si bode potem Slovence v neizmerni pa malo obljubljeni Rusiji kruh služil, kakor pa v preobljudeni Nemčiji. — Tega si vendar o „L. Z.“ ne moremo misliti, da bi ona iz gole ljubezni do slovenskega naroda ruski jezik in vse, kar je ruskega grajala, ker njo to nič ne žali, da se njeni ljubljani Nemci ruskega jezika vadijo in da Nemci skušajo, kar se le da, pot v Rusijo si predreti. „L. Z.“ bi gotovo tudi nam Slovencem rusčine ne grajala, ako bi mi ne bili Slovani, ako bi mi bili že pomenčeni. — Ali niso mar avstrijski narodi (posebno pa slovenski) najbližji mejaši mogočne in v hitrem razvijanju svojih tujemu svetu še neznanih dušnih in gmotnih sil nahajajoče se Rusije? Če ima naša vlada pravi razum o svojih in o potrebah svojih narodov, ne bode nobenih zaprek delala vpeljavi ruske slovnice v javne šole, marveč bi ona morala nauk ruskega jezika še pospeševati. — Pri sedajni dualistični osnovi Avstrije se res to ne da nikakor pričakovati; toda to nas nikakor ne sme in ne more motiti in zadrževati; marsikaj smo že preživeli, pa bomo z božjo pomočjo tudi ta v svojem notrajnem bitju črviv dualizem preživeli, le na to dobro pazimo, da nas črv dualizma kaj ne nagrizi. Pripravljajmo se na lepša vremena z vednim oziranjem na naše sorodne brate. „L. Z.“ pak naj bode prepričana, da njeno pisarijo dobro umemo: če ona pravi: belo, je za nas črno; če nam ona med obeta, nam gotovo pelinovo pripravja.

Iz Primorskega. 3. maja K. L. (Naši Italijani in italijanska gimnazija v Paznu). Prekanjenost naših narodnih sovražnikov — Italijanov raste od dné do dné. Njim ni preslabo nobeno sredstvo, katero bi le količkaj pomoglo nas istrske Slovence zatirati — potujčevati. Njihova drznost se šopiri po c. k. uradnih in po pisarnicah in odborih kmečkih županij, katerim še ni prisijala mila zvezda, rešiteljica narodnosti. Zlasti po polasčenih mestih in trgih kujejo naši nasprotniki jako marljivo jeklene verige in zlate veržice, da bi nas tem pred in tem lože vklenjene izročili gotovi narodni smrti. Naj ljutejši med raznimi napadniki našega narodnega življenja so pa odpadniki — renegati — in oni, ali politično ali moralčno ali v kakem drugem oziru pohabljeni možiceljni, kateri bi s slepo strastjo nas raje kakor radi vtopili v italijanskem morji.

Vsi so se sklenoli, da bi nas tem lože vmorili. Dolga vrsta njih sredstev — od tujih, laških napisov po vaséh in vasicah, ob cestah in križem potih tje do državnih postav in diplomatskih pisem — sprčuje vsestransko premetenost in verno pazljivost naših narodnih nasprotnikov. V naj novejši dobi so pa jeli tudi s prošnjami iskati tujih pomočnikov, da bi jim pomagali ali vsaj očitno priznali pravico potaljančiti nas istrske Slovence.

Tako so se zadnjič obernoli z našopirjeno prošnjo do „cislajtanskega“ zbora (kajti državnega ga ne morem imenovati!), da bi po njegovem uplivu vlada še bolj krepko in sistematično podpirala potujčevanje slovenske Istre. Prosili so namreč cislajtanski zbor, da bi vlada iz nemške niže gimnazije v Paznu napravila italijansko višo gimnazijo. Navihani sovražniki našega naroda dobro vedo, da je poleg kapitala ali sploh telesnega blagostanja duševna izobraženost najmočnejše naj zdatnejše orožje v krvavem in nekrvavem boji med narodi. Oni dobro vedo, da bi gotovo svoje črne namene dosegli, ko bi nam našo mladino izneverili, jo potujčili, jo s strastnim duhom renegatov navdihnoli. Zato pa tudi slehni dan kaže, kako prežijo nam spodkopati telesno blagostanje, kjerkoli se ga med našinci še kaj nahaja; slednji dan tudi kaže, kako po istrskem polotoku, kakor tudi po istrskih otocih skušajo šole potaljančiti. Da bi se pa ti sovražniki drznoli bili pred cislajtanskim zborom, pred očitnim svetom tako širokoustno govoriti, ter znane resnice črniti in zanikovati, tega se nismo nadjali!

Pa pred, ko drzno peticijo denem na kritično rešeto, jo celo poslovenjeno podam bralcem.

Visoki zbor!

Državni zbor se je v seji 18. sušca t. l. posvetoval o prošnji Pazenske srenje in še nekterih drugih odličnih srenj istrskih, da bi se pazenska niža gimnazija prenenedila v višo z italijanskim učnim jezikom, ter je

pritrdil nasvetu dotičnega odseka za prošnje, da se rešena prošnja visokemu ministerstvu posebno priporoča; ob enem pa je tudi zavrgel predlog čast. Kranjskega poslanca Svetca, „da naj bi se tudi gledalo na slavyanske prebivalce istrske“.

Taisti poslanec je poslej v posebni prošnji nasvetoval taisti svoj predlog, in sicer z namenom, da bi se pri prireditvi istrskih gimnazij primerno oziralo na slavyanski jezik.

Gimnazijski poduk je namenjen razvitku literarne in znanstvene omike, ktera se ravnati mora po izobraženosti dežele.

Istrija nima in ni nikdar imela druge slovstvene in nikake druge omike, nego italijansko, ktere so se tudi Slovani sami zmiraj radi poprijemali.

Slovani po široki deželi (po selih) stanujoči že imajo in bodo tudi v prihodnje imeli v ljudskih solah pravo sredstvo, šolati se v svojem (maternem) jeziku in razvijati se, kakor je primerno njihovu položaju in njihovim potrebam. Kaka slovstvena in znanstvena slovanska omika nima tedaj nikake pravice, da bi za nje obstala in se razvijala, ona bi se morala tudi prav iz nova in umetno ustvariti, ker bi nepotrebna deželnim razmeram (vsaj jo ne zahtevajo) tudi sama ob sebi obstati ne mogla. Ker Slavjani neprenehoma občujejo z italijanskimi mesti in trgi, s središči kupčije in obrtnije, mornarstva, umetnosti in rokodelstva, morajo se tudi naučiti italijanskega jezika; iz te razmere pa naravno sledi, da se morajo poprijeti dotične (italijanske) civilizacije.

Ko bi, kar se pri vsem tem naj tudi omeni, istrske Slovence ločili v Slovence in Serbohrvate, ki razne jako spačena narečja polna italijenizmov govore, treba bi bilo vsvariti ne jedno, ampak dve slovstveni slovanski omiki, da bi se ta izmišljeni narod prerodil in oživil. Gledé na to podpisani županijski odborniki kot pravi tolmači ali poverniki vseh želj zastopnih srenčjanov in se drže se omenjene prošnje Pazenske županije očitno izrekajo, da naj se krepko zavrne prošnja od Kranjskega zastopnika Svetca vložena, kakor vse prošnje, ki bi jih v enakem zmislu in z enakim namenom še vložiti znali; očitno tudi protestujemo zoper to, kar nam je taisti čast. poslanec v seji (18/3) z nejasnimi besedami podtikal rekoč, da naj bi državni zbor že zarad državnih razlogov pritrdil njegovemu nasvetu.

Tako govori italijanska v italijanskem jeziku pisana prošnja. Oče, vsaj videzni oče njeni je M. Stopin, rojen Slovan, ktereга so ravno slabo vredjene italijanske pa nemške šole potujčile; iz njega so naredile odpadnika, kateri zamorjenim domačim duhom ni bil kos raznim preskušnjam. Šola je moral kakor pravijo obesiti na kol in kol sploh spačeni dijak semtrtje omahovaje in po zasebnih kotih službe iskaje je potaljančeni možicelj postal hud odpadnik, ki se ut figura docet naj bolj napetim Italijanom prilizuje, in jim vodo donša na njihov mlin.

Peticija pa je tudi sama na sebi puhla, kakor je izobraženost! njeneга kovača, M. Stopina, ki je moral šole prezgodaj na kol obesiti. Kako prazne, celo nespametne so besede, s kterimi bi rada podrla v prvih dveh odstavkih omenjeni nasvet državnega poslanca Svetca!

Ne mislim se tu ž njim na dolgo pravdati o namenu gimnazijskih šol. Tudi bi bilo odveč ž njim se pripraviti o pravem, zdatnem gimnazijskem poduku, ker M. Stopin s svojo peticijo ne more niti iz lastne skušnje, niti iz teoretičnega stališča o njem govoriti. Poprašati ga pa vender moram, kako si je izkoval svoj dotični odstavek. Jaz nisem tako drzen, da bi Italijanom odrekel znanstveno ali slovstveno izobraženost, tudi nisem tako površen in nespameten, da bi se bil drznil očitno tirjati, ko bi bil živel pred 400 ali 500 leti: Vi Italijani še nimate niti slovstvene niti znanstvene omike, tedaj ne smete ustanovljati tako zvanih humanističnih ali izobrazilnih šol! Po popolnem napačnem načelu Stopinovem, če smem njegovo abotno misel načelo imenovati, bi se šole in omika pri nobenem narodu začeti niti mogle niti smele. Tudi slednji list zgodovine človeškega napredovanja in zlasti dušnega izobraževanja podira prečudne misli italijanskih prosilcev.

Šola in izobraženost, izobraženost in šola ste si res v kaj ozki zvezi, nikakor pa niste med seboj tako sklenjeni, da bi se druga brez druge začeti ne mogla. To pa je gotovo, da pospešuje druga druge hitrejši napredek. Da pa je nam Slovanom mogoče drugo z drugo podpirati in tudi s svojimi učiteljskimi in učbenimi močmi šole snovati, pokazal bom na drugem mestu. (D d.)

Iz Prage, 3. maja [Izv. dop.] (Politična situacija pri nas. Tiskovna pravda.) — Tlak plodi protitlak: to je resnica davno že priznana. Za časov „nove ere“ se je pa skazala tudi na narodu Českem. V boji se krepijo moči in vtrja telo: to je tudi resnica nič manj jasna, o kateri daje, kakor to dostojuje, dokaze narod Česki. Ko so se leta 1859 po vojski v Italiji pokazale v Avstriji vse njene slabe in škodljive strani, so bili Čehi med prvimi, kateri so se ponudili k pomoči z svetom in djanjem. Cesar naš je izdal 20. oktobra 1860 svoj „nepreklicljivi“ diplom, in Čehi meneči, da vladarjevo svetovalstvo začne tako ravnodušno popravljati stare napake, kakor se je cesar sam za ozdravljenje starih ran državnih v diplomu odrekel velikega dela svoje vladarske oblasti, so z veseljem videli v diplomu temelj nove dobe. Čehi so sli tudi potem na državni zbor, ko je monsieur Schmerling s svojimi patenti februarinimi očitno pristrigel pravice po diplomu poposameznim deželam zagotovljene; vedno vendar so se še nadjali rešitve za državo iz dobrovoljnega pogovorjenja med narodi samimi; ko je pa novi državnik saksonski z jednim potegljajem peresnim razcepil državo na dve poli, spoznali so Čehi, da je namesto centralizma vlada zagotovljena dualizmu. Tam Madjarom tu Nemcem je puščeno gospodovanje na pogubo narodov Slovanskih. Zato imajoči v pameti besede „sauve qui peut!“ začinjajo zdaj, toda odločno si priborjevati onih poroštev, s kterimi bi narodu Českemu bilo zagotovljeno dostojno postavljenje v brezimeni državi Avstrijski. Javno mnenje se začinja odločno nagibati k pismu, ktero je dal Čehom cesar Ferdinand dne 8. aprila 1848. V tem pismu je proglašena 1) popolna ravnopravnost jezika Českega z nemškim in vseh betvah državne oprave in javnega poučevanja. 2) Ustanovljeni so svobodomiselní temelji za volilni red v zbor.